

Versenyképesség: az innováció és az oktatás a kulcs

Az 55. Közgazdász-vándorgyűlés főbb megállapításai

Sikeres volt a Magyar Közgazdasági Társaság 55. Közgazdász-vándorgyűlése 2017. szeptember 7. és 9. között Egerben. A konferencia három napja alatt, két plenáris és 17 szekcióülés keretében több mint 160 előadó osztotta meg gondolatait a csaknem 900 fős, hazai és határainkon túli magyar közgazdászokból álló hallgatósággal. Így mind a résztvevők, mind az előadók, mind pedig a szekciók számát tekintve rekordokat döntött a tanácskozás.

Az idei konferencia plenáris ülésein – ahogyan az elmúlt években mindig – a gazdaságpolitika és a monetáris politika irányítói, a gazdasági élet meghatározó szereplői, a pénzügyi élet felsővezetői, gazdaságkutatók és gyakorló vállalatvezetők, valamint kormánytagok tartottak előadásokat. A konferencia 17 tematikus szekciójának előadói idén a hagyományos témák – pénzügyek, gazdaságpolitika, EU-források – mellett olyan speciális kérdésekkel is foglalkoztak, mint a borágazat helyzete, a műemlékvédelem és a műemlék-hasznosítás, a fintech-ipar újdonságai vagy éppen a sportfinanszírozás aktualitásai.

Az 55. Közgazdász-vándorgyűlés meghatározó, „horizontális” témái a versenyképesség, az innováció és az oktatás voltak: a konferencia előadói szinte kivétel nélkül egyetértettek abban, hogy a magyar gazdaság versenyképességének elsődleges meghatározó tényezői az innováció, a munkatermelékenység javítása és az oktatási rendszer erősítése.

A Magyar Közgazdasági Társaság Elnökségének nevében az alábbiakban a konferencián elhangzott néhány megállapítást, javaslatot szeretnénk megfontolásra javasolni a magyar gazdasági és monetáris politika irányítói, meghatározó szereplői számára.

***„A fenntartható gazdasági növekedés
és az egyensúly központi eleme
a versenyképes export.”***

Magyarország számára a nemzetközi gazdasági folyamatokban való részvétel alapvető fontosságú, az ország fejlődése ugyanis elsősorban a vállalatok szintjén dől el. Éppen ezért kiemelt szempont, hogy a globális értékláncokban sikerüljön javítani a helyezésünket, és minél nagyobb legyen a hazai tudás, innováció és hozzáadott érték aránya a globális értékláncokban. A fenntartható gazdasági növekedés és az egyensúly központi eleme a versenyképes export. Ebben a feldolgozóipar és annak néhány kiemelt ágazata – például a járműipar – kulcsszerepet játszik, ám egyelőre kicsi a magyar hozzáadott érték ezekben az ágazatokban, és csekély a magyar gazdaságra gyakorolt akceleratorhatás. A fejlesztéspolitikában ezekre a tényezőkre a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítani, a gazdaságpolitika pedig a szükséges peremfeltételek megteremtésében és ösztönzésében vállalhat szerepet.

Lényeges olyan ágazatok kiemelt kezelése, melyek egyidejűleg tőke- és tudásintenzív tevékenységeket foglalnak magukban, s ez a vállalati kör a technológiai fejlődés által leginkább érintett. A hagyományos finanszírozási szerkezet oldása lehetőséget teremtene számukra a gyorsabb fejlődéshez, ösztönözné az innovációt, ehhez pedig elengedhetetlen a tőkepiac fejlesztése. A tőkeági finanszírozás és ökoszisztéma kiépítése olyan fejlesztendő terület, amely hozzájárul a dinamikus gazdasági növekedéshez, a finanszírozási szerkezet kiegyensúlyozottabbá tételéhez és kiemelten a hazai kkv-k generációváltásának, a gazdaságban jelenleg meglévő dualitás jelentős mértékű csökkentésének az elősegítéséhez. Ez utóbbi olyan nemzetgazdasági érdek, amely már rövid- és középtávon is meghatározó versenyképességi tényező. Érdemes lenne a kis- és középvállalati szektor generációváltásának gazdasági hatásait jobban felmérni, cselekvési tervet, esetleg kormányzati programokat kidolgozni a generációváltás elősegítésére.

Az előttünk álló években hatalmas paradigmaváltáson megy keresztül az ipar: minden korábbinál nagyobb hangsúlyt kap a tudatos szemléletmód, a képzett humán erőforrás integrálása a vállalatok struktúrájába, a hazai értékláncok tudatos és teljes körű fejlesztése és támogatása, ezáltal segítve azt, hogy a jövő iparágai megvethessék lábukat a magyar gazdaságban. Ebben fontos szerep hárul az Irinyi-terv végrehajtására, annak érdekében, hogy az érintett iparágak megfelelő támogatással és környezetben, gyorsabban fejlődhessenek.

„Értékteremtési szemlélet nélkül, csak a kereskedelemre és az összeszerelésre alapozva nem lehet versenyképes a magyar gazdaság.”

A technológiai modernizáció és a magas hozzáadott értékű termelés a globális versenyképesség erősítésének, így a gazdasági felzárkózásnak a legfontosabb eszköze. Hazánk versenyelőnye a jövőben nem lehet a csupán az alacsony bérszínvonal: értékteremtési szemlélet nélkül, pusztán a kereskedelemre és az összeszerelésre alapozva nem lehet tartósan versenyképes és nem fejlődhet a magyar gazdaság. Azoknak a vállalatoknak, amelyek hosszú távon szeretnének sikeresek lenni, a tevékenységüket digitális alapokra kell helyezniük, újszerű válaszokat kell találniuk, és ehhez szervezetüket is meg kell tudniuk újítani. Az államnak fontos szerepe van abban, hogy olyan társadalom- és gazdaságpolitikai környezetet teremtsen, amely serkenti azt, hogy a vállalatok magas hozzáadott értékű és nemzetközileg versenyképes termékeket legyenek képesek előállítani.

A magyar vállalkozások „Ipar 4.0-érettsége” jelentős fejlesztési potenciált hordoz magában, ugyanakkor az ágazat megújítása számottevő fizikai, szellemi és anyagi erőforrásokat igénylő erőfeszítéseket is követel. Magyarország versenyképességére nézve elemi jelentőségű a digitalizáció és annak mértéke – legyen szó akár vállalatokról, akár az oktatásról. Ezért elengedhetetlen, hogy a gazdaságpolitika kellő figyelemmel és forrással támogassa a digitális fejlesztéseket. A digitalizáció késleltetése helyett az iparnak – ezen belül elsősorban a kkv-szektorban – meg kell tanulnia integrálni a robotikát. Ennek érdekében célszerű lenne megvizsgálni az állami támogatások lehetőségét a kkv-k digitális képességének az előmozdításában, hiszen ennek hiányában a multinacionális vállalatok dominanciája fennmarad, növelve a gazdaság nemkívánatos dualitását. Ehhez az együttműködéshez pedig már az alapfokú oktatásban fejleszteni kell az új technológiák befogadására és alkalmazására való készséget. Ugyanennyire fontos, hogy az IT-szemlélet és az ahhoz kapcsolódó

készségek átadása már a közoktatásban elkezdődjék, és a diákok alap-ismeretanyagává válják. Az ipar foglalkoztatási problémáinak feloldása csakis a képzések javításával, erősítésével és az élethosszig tartó tanulással lehetséges.

***„A munkavállalói terhek további csökkentése,
az atipikus foglalkoztatás formák elterjesztése,
a duális képzések erősítése nélkülözhetetlen feladat.”***

A negyedik ipari forradalom következtében új szakmák iránti kereslet jelenik meg, amelyet ha az oktatási rendszer nem képes időben kezelni, úgy a következő években nyomasztó hiányszakmák kialakulása várható. Az oktatás és a munkaerőpiac között tovább kell erősíteni az együttműködést, mert a hiányszakmák kialakulása és egyes ágazatokban a munkaerőhiány keletkezése hátráltatja a gazdaság és az ipar fejlődését.

A munkaerőhiányra panaszoló vállalatok aránya nagyon magas, és sok fejlesztés hiúsul meg a magasabb bérek mellett sem megfelelő színvonalú munkakínálat miatt. A munkaerőpiac legfőbb hosszú távú kérdése Magyarországon az, hogy az oktatás, a szakképzés és a felnőttkori tudásfelhalmozás képes-e létrehozni azt a fajta munkaerő-kínálatot, amely megfelel az élenjáró ágazatok által világszerte támasztott igényeknek. A munkavállalói terhek további csökkentése, az atipikus (részmunka, távmunka, rugalmas munkaidő, munkaerő-kölcsönzés stb.) foglalkoztatási formák elterjesztése ugyancsak nélkülözhetetlen feladat. Az intézményrendszernek rugalmasan és gyorsan kell reagálnia a – kiemelten a Z-generációval kapcsolatos – kihívásokra, nyitottaknak kell lennie az új lehetőségekre, az innovációra, illetve folyamatos, operatív szintű kapcsolatot kell tartania a piaci szereplőkkel, amire a duális képzési formák lehetőséget is biztosítanak. Ezek megvalósulásához egy stabil felsőoktatás-fejlesztési stratégia kidolgozása szükséges.

Az Ipar 4.0 folyamat keretében Magyarországon is megkezdődött a robotizáció, amellyel ismét a multinacionális vállalatok fókuszába kerülhetnek a kelet- és közép-európai innovátor cégek. Az automatizált, robotizált világ ugyanakkor közép-, de akár már rövid távon is átrendeződést eredményezhet a munkaerőpiacon: az egyszerűbb, könnyen automatizálható folyamatokat végző alkalmazottak álláshelyeinek megszűnése várható, ugyanakkor a szakirányú szakképzett munkaerő iránti kereslet megtöbbszöröződik. Előrelépést a digitális kompetenciafejlesztő oktatás, a vállalatok eszközparkjának megújítása és a kkv-k direkt, illetve indirekt támogatása jelenthet.

***„A megfelelő módon célzott európai uniós támogatások
hozzájárulnak a magyar gazdaság jó kondíciójához.”***

A magyar gazdaság növekvő ereje kellő háttérrel biztosít az európai uniós források hatékony és gyors célba juttatásához, és fordítva: a megfelelő módon irányított támogatások hozzájárulnak a magyar gazdaság kondíciójának a javításához. Ez azért fontos, mert az Európai Unió jelenleg számos belső és külső kihívással küzd, s a 2020 utáni többéves pénzügyi keretet ebben a bizonytalan környezetben kell kialakítani.

Magyarország kiemelkedő érdeke, hogy bemutassa: a kevésbé fejlett régiók felzárkóztatásával a kohéziós politika jelentősen hozzájárul nemcsak az adott tagállam növekedéséhez, hanem az egész EU gazdasági stabilitásához is.

A 2020 után várható közös agrárpolitikában meg kell őrizni a jelenlegi költségvetési kereteket a jól bevált eszközök és támogatási nagyságrend fenntartásával, hiszen ez mindnyájunk elemi érdeke. Ebből adóan kívánatos mind a területalapú, mind a vidékfejlesztési – és azon belül a beruházás típusú – támogatások további folyósítása.

Ugyanakkor célszerű felkészülni egy olyan – Magyarország számára kedvezőtlen – forgatókönyvre is, mely szerint 2020-at követően lényegesen csökkennek, vagy esetleg meg is szűnnek a vissza nem térítendő támogatások. A hitelgarancia-alapok megerősítésével, a hitelezés ösztönzésével, a hitelfeltételek rugalmasabbá tételével célszerű megalapozni az elérni kívánt gazdasági növekedést.

Az euró bevezetése a közösségen belüli gazdasági kapcsolatok szorossága, valamint az ez irányú vállalt kötelezettség miatt fontos feladat, amelyhez azonban megfelelően fejlett gazdaságra van szükség, ezért a gazdaságpolitika kiemelt feladata lesz a következő években az euró bevezetésének a gondos előkészítése.

„A monetáris politika megnövekedett mozgástérrel és a fiskális politikával összehangoltan képes támogatni a versenyképes növekedést.”

A monetáris politika a megnövekedett mozgástérrel, a hagyományos és nem hagyományos elemekből álló eszközrendszerrel sikerrel járult hozzá a válságból való kilábaláshoz. Tisztában kell lenni azonban azzal, hogy a monetáris politika lehetőségei korlátozottak, a versenyképes növekedéshez, a hatékony anticiklikus gazdaságpolitikához a fiskális oldal együttműködése elengedhetetlen.

„A bankok számára a digitalizáció, az alacsony kamatok, valamint a dinamikusan változó ügyféligények a legjelentősebb kihívások.”

A bankok üzleti modellváltása elengedhetetlen – a megváltozott iparági környezet kikényszeríti, hogy a bankok sosem látott gyorsasággal alkalmazkodjanak az új üzleti klímához. A banki jövedelmek növekedése globálisan lelassult, történelmi mélypontra vannak a hitel–betét mutatók, sokkal nehezebb profitot termelni, mint korábban.

A magyar kereskedelmi bankok számára a digitalizáció, az alacsony kamatok, a dinamikusan változó ügyféligények, valamint ezzel együtt a befektetőik profitelvárásai a legjelentősebb kihívások. Az előző évi kimagasló tőkearányos megtérülés azonban jelentős részben egyszeri tételeknek köszönhető, ami hosszabb távon nem látszik fenntarthatónak; a költségekre felfelé, a bevételekre pedig lefelé mutató nyomás miatt. A banki digitalizáció kapcsán fontos szempont, hogy a sikeres

innovációk hazai implementálása nemcsak a bankokon és az ügyfeleken, de a szabályozókon is múlik.

A lakossági hitelezés jövőjével kapcsolatban alapvetően optimisták a magyar bankvezetők; egybehangzó véleményük alapján egyelőre túlzott kockázatok nélkül tud növekedni a lakossági hitelezés.

„A fosszilisenergia-fogyasztást a hatékonyabb felhasználással és a tudatosabb újrafelhasználással lehet a leginkább csökkenteni.”

Bár a klímaváltozás miatt kiemelkedően fontos feladat, a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének hazai lehetőségei egyelőre korlátozottak. Mind a szén-dioxid-kibocsátást, mind pedig a fosszilisenergia-fogyasztást a hatékonyabb felhasználással és a tudatosabb újrafelhasználással lehet a leginkább csökkenteni.

Globálisan a legtöbb kormányzat elkötelezte magát a megújuló energiatermelés támogatása mellett, még a magas fajlagos költségek ellenére is. A kormányzati támogatások hatására jelentős beruházások történtek a megújuló energiahordozók piacán, ami drasztikus költségcsökkenést is eredményezett, és elsősorban a szél- és naperőmű-kapacitás felfutását hozta. Mindez ugyanakkor volatilis villamosenergia-piacot és bizonytalan iparági környezetet hozott létre, elsősorban a hagyományos energiahordozókra alapuló áramtermelők részére.

Magyarország megújuló alapú villamosenergia-termelése jelenleg jóval az európai átlag alatt van, de a 2020-as hazai célszámok elérhető közelségbe kerültek. Felértékelődnek itthon is a rugalmas termelőkapacitások: a rugalmasság és a rendelkezésre állás árazása kulcsfontosságú lesz a jövőben. A szabályozóknak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a helyes ösztönzők beállítására.

„A kínai áruk logisztikai központjáért erős versenyben vagyunk a környező országokkal.”

A közelmúltban beindult a rendszeres vasúti konténerszállítás Kína és Magyarország között. Ennek következtében a kínai áruk szállítási ideje a felére csökkent, így hazánk Európa egyik kapuja lehet e piacon. A kínai áruk logisztikai központjáért erős versenyben vagyunk a környező országokkal. A jelenlegi versenylőnyünket leginkább a NAV modern vámkezelési megoldása biztosítja.

A vasúti szállítás révén Magyarország hosszú távon része tud lenni a tengeri szállítás versenyképes alternatívájának. Ez azonban csak az összes szereplő (a vasút, a szállítómányozók, a pályaudvarok és a hatóságok) magas szintű, modern gondolkodású munkájával, állami és magánvállalatok szoros együttműködésében valósulhat meg. Emiatt fontos feladat a vasútvonalak hálózatának további korszerűsítése és a terminálkapacitások bővítése.

***„Fokozott figyelmet kell fordítani
a környezettudatos biogazdálkodásra
és a helyi, rövid ellátási láncok fejlesztésére.”***

Az agrárágazatban a hatékonyságot és a gazdaságosságot segítő hagyományos eszközök mellett támogatni kell a fogyasztói igényekhez történő alkalmazkodást és az értékesítési folyamatokat is. Jelenleg az állattenyésztés és a kertészet élvez kedvezményezett elbánást. A korábbi meghaladó támogatás a verseny fokozódására való felkészülést segíti. A továbbiakban is segíteni és támogatni szükséges az integráció és együttműködés minél szélesebb körét, és fokozott figyelmet kell fordítani egyes speciális fogyasztói körök igényeinek kielégítésére: a környezettudatos biogazdálkodásra, a helyi, rövid ellátási láncok fejlesztésére, valamint az ágazat digitalizációjára is.

A mezőgazdasági szektor erőforrásai közül a termőföld-, valamint a gép- és eszközháttér megteremtése az elmúlt időszakban kiemelt figyelmet kapott, a humán erőforrás fejlesztése azonban lényegesen kevesebbet. Az innováció támogatása mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a megjelenő, új technológiákat szakértő ismeretekkel alkalmazni és felhasználni tudó humán kapacitás képzésére is.

Budapest, 2017. november 30.

Hegedüs Éva
a Magyar Közgazdasági Társaság
főtitkára

Pleschinger Gyula
a Magyar Közgazdasági Társaság
elnöke